

HAAVOITTUVASSA ASEMASSA OLEVIEN VÄESTÖRYHMIEN HYVIN- VOINNIN KOHENTAMISEEN ON KUSTANNUS-VAIKUTTAVIA KEINOJA

Yhteystiedot:

Pekka Rissanen, pekka.rissanen@thl.fi

Jan Klavus, jan.klavus@tuni.fi

Leena Forma, leena.forma@tuni.fi

Osallistava terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Tutkimusta rahoittaa
Suomen Akatemian Strategisen
tutkimuksen neuvosto.

Lisätietoa: www.promeq.fi

Päättäjille

Taloudellisella arvioinnilla saadaan tietoa siitä, mihin yhteiskunnan rajallisia voimavaroja kannattaa kohdentaa. Siksi myös sosiaalipalvelujen vaikuttavuutta ja kustannus-vaikuttavuutta on tarpeen tutkia. Tieto on välttämätöntä hyvän päätöksenteon kannalta, jotta voimavaroja ei tuhjata toimintaan, joka ei ole vaikuttavaa. Koska arvioinnin vaatimat voimavarat ovat tavallisesti pienet, kustannus-vaikuttavuuden arvioinnin pitäisi kuulua kaikkeen hyvinvointipalvelujen kehittämistoimintaan.

Terveydenhuollon interventioiden kustannus-vaikuttavuuden tutkimuksella on pitkät perinteet, mutta sosiaalipalvelujen vaikuttavuutta tai kustannus-vaikuttavuutta on tutkittu paljon vähemmän. Sosiaalipalvelujen taloudellinen arviointi on koettu haastavaksi niin Suomessa kuin kansainvälisestikin, koska sosiaalisten interventioiden vaikuttavuutta on vaikea mitata numeerisesti. Siksi PROMEQ-hankkeessa kehitettyjen toimintamallien kaltaisia interventioita tai sosiaalista markkinointia soveltavia interventioita ei ole Suomessa tutkittu aikaisemmin taloudellisen arvioinnin menetelmin¹.

Tutkimuksessa arvioitiin haavoittuvassa asemassa oleville väestöryhmille, tarkalleen ottaen pitkäaikaistyöttömille ja yksin kotona asuville ikäihmisille, kohdistettujen sosiaalipalvelujen kustannus-vaikuttavuutta. Tutkimus osoitti ensinnäkin, että sosiaalipalveluiden ja integroitujen sosiaali- ja terveystalveluiden kustannus-vaikuttavuutta voidaan tutkia varsin yksinkertaisilla ja muissa (lähinnä terveys-) palveluissa kehitetyillä menetelmillä. Se vaatii kuitenkin tarkkaa suunnittelua ja yhteistyötä eri alojen asiantuntijoiden kanssa sekä riittäviä tutkijavoimavaroja. Tässä tutkimuksessa kustannuksia ja hyvinvointivaikutuksia arvioitiin suhteellisen lyhyellä, kuuden kuukauden aikavälillä. Voidaan kuitenkin olettaa, että jos hyvinvointi kohenee pysyvästi, palvelujen tarve vähenee myös pitkällä aikavälillä, ja näin syntyy säästöjä. Esimerkiksi pitkäaikaistyöttömien hyvinvoinnin kohentuessa heidän mahdollisuutensa työllistyä paranevat. Palkkatyö on yhteiskunnallisen osallisuuden olennainen osatekijä,

joka lisää ihmisten hyvinvointia, parantaa taloustilannetta ja säästää sosiaalimenoja, kun käyttämätön työpanos saadaan tuottavaan käyttöön.

PROMEQ-hankkeessa eri väestöryhmille suunniteltiin juuri heidän hyvinvointinsa kohentamiseen tähtäävät interventiot. Kustannus-vaikuttavuusanalyseissä arvioitiin vaikutuksia ja kustannuksia ryhmien keskiarvoilla, mutta havaitsimme, että ryhmien sisälläkin sekä kustannukset että vaikuttavuus vaihtelivat. Siksi on tärkeää arvioida erikseen myös alaryhmiä, jotta havaitaan toimiko interventio jossakin pienemmässä ryhmässä paremmin kuin toisessa. Tällaisia alaryhmiä saattavat olla esimerkiksi tutkimuksen lähtötilanteessa hyvinvoinnin suhteen erilaisessa tilanteessa olevat ihmiset.

Tutkittujen väestöryhmien elämänlaatu ja terveys olivat huomattavasti alhaisemmalla tasolla kuin Suomessa asuvalla väestöllä keskimäärin^{2,3}. Heikko elämänlaatu kietoutuu moniin ongelmiin, jotka saattavat olla työllistymisen esteinä ja eristää ihmisryhmiä sosiaalisista suhteista sekä muusta yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Lisäksi hyvinvoinnin epätasainen väestöryhmittäinen jakautuminen ilmentää yhteiskunnallista eriarvoisuutta. Näistä syistä on tärkeää pyrkiä parantamaan haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien elämänlaatua ja terveyttä.

Pitkäaikaistyöttömille kohdistettu työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu ja yksin kotona asuville ikäihmisille suunnattu ryhmämuotoinen palveluohjaus osoittautuivat keinoiksi, joilla voidaan kohentaa hyvinvointia varsin pienillä kustannuksilla. Interventioiden kustannuksia ja vaikuttavuutta verrattiin näiden ryhmien käyttämiin tavallisiin sosiaali-, terveys- ja työvoimapalveluihin.

Pitkäaikaistyöttömät

Tutkimustulosten mukaan työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu on vaikuttava ja kustannus-vaikuttava keino parantaa pitkäaikaistyöttömien elämänlaatua^{4,5,6}. Siihen on taloudellisesti järkevää suunnata voimavaroja ja palvelu pitäisi saada tarjolle maan kaikissa osissa.

Tutkimuksen päätulokset

- Fyysinen ja psyykinen elämänlaatu paranivat työllistymistä edistävään monialaiseen yhteispalveluun osallistuneilla
- Kokemus omista mahdollisuuksista ja kyvyistä koheni
- Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu oli kaikkien tutkimuksessa käytettyjen indikaattoreiden perusteella vaikuttavaa
- Työllistymispalvelu on hyvin todennäköisesti kustannus-vaikuttava keino parantaa pitkäaikaistyöttömän fyysistä elämänlaatua, jos yhtä pitkäaikaistyötöntä kohden kyseiseen palveluun käytetään noin 200 euroa
- Interventio on kustannus-vaikuttava myös pitkäaikaistyöttömän psyykkisen elämänlaadun suhteen, mikäli työllistymispalveluun ollaan valmiita käyttämään noin 400 euroa pitkäaikaistyötöntä kohden

Yksin kotona asuvat ikäihmiset

Osallistava ryhmämuotoinen palveluohjaus oli kustannus-vaikuttava keino tukea ikäihmisten sosiaalista hyvinvointia. Sillä onnistuttiin myös vähentämään yksin kotona asuvien ikäihmisten yksinäisyyttä⁷.

Tutkimuksen päätulokset

- Sosiaalinen elämänlaatu parani elämänlaatunsa huonoksi arvioineilla ikäihmisillä
- Huonoksi elämänlaatunsa kokevien ikäihmisten sosiaalista elämänlaatua voidaan parantaa kustannus-vaikuttavasti käyttämällä osallistavaan ryhmämuotoiseen palveluohjaukseen noin 600 euroa ikäihmistä kohden
- Yksinäisyyden kokeminen väheni elämänlaatunsa huonoksi arvioineilla ikäihmisillä
- Huonoksi elämänlaatunsa kokevien ikäihmisten yksinäisyyttä voidaan vähentää kustannus-vaikuttavasti käyttämällä osallistavaan ryhmämuotoiseen palveluohjaukseen noin 300 euroa ikäihmistä kohden

Tutkimusten johtopäätökset ja politiikkasuositukset

Haavoittuvassa asemassa oleviin väestöryhmiin suunnattujen toimenpiteiden arviointimenetelmiä on kehitettävä ja ennen kaikkea sovellettava sekä uusien että jo käytössä olevien toimintatapojen arvioinnissa. Tällaisessa tutkimuksessa tarvitaan monitieteellistä tutkimusotetta. Tämä työ vahvistaa, että menetelmät ovat käyttökelpoisia ja tuottavat tarvittavia tietoja päätöksenteon tueksi. Vaikuttavuuden ja kustannus-vaikuttavuuden arviointi on otettava laajasti käyttöön, sillä näillä tiedoilla on suuri merkitys myös sosiaalipalvelujen voimavarojen järkevässä kohdentamisessa. Tulevissa tutkimuksissa on huomioitava, että kaikkien vaikutusten osoittaminen edellyttää tässä käytettyä pidempää seuranta-aikaa.

Saamamme tulokset puoltavat erilaisten, joissakin tapauksissa varsin pienten ja ”kevyiden” toimintamallien kokeilemistä ja käyttöönottoa haavoittuvien väestönsien tukemisessa ja heidän palvelujensa kehittämisessä. Niiden avulla voidaan parhaimmillaan pienillä voimavaroilla saada merkittäviä muutoksia heidän elämänlaadussaan ja toimintakyvyssään. Interventioiden kustannus-vaikuttavuus on selvästi parempi, jos ne voidaan kohdentaa tarkasti niihin ihmisiin, joiden kohdalla odotettavissa oleva elämänlaadun ja hyvinvoinnin koheneminen on suurin.

Näin tutkimus tehtiin

Tutkimus toteutettiin satunnaistettuna koeasetelmana, jossa tutkimusaineisto jaettiin interventio- ja verrokkiryhmiin^{5,7}. Alkuhaastattelussa tutkimukseen osallistuneilta tiedusteltiin taustatietoja, terveys- ja sosiaalipalvelujen käyttöä sekä koettua elämänlaatua edellisen 12 kuukauden ajalta standardoidulla lomakkeella. Vastaavan sisältöinen seurantakysely tehtiin interventio- ja verrokkiryhmille kuuden kuukauden kuluttua edellisestä. Muutokset terveys- ja sosiaalipalvelujen käytössä ja elämänlaadussa laskettiin näiden kahden ajankohdan väliseltä ajalta. Palvelujen käyttömäärätiedot muunnettiin rahamääräisiksi valtakunnallisilla yksikkökustannustiedoilla.

Kustannus-vaikuttavuutta arvioitiin inkrementaalisella kustannusvaikuttavuussuhteella (ICER). Tämä suhdeluku vastaa kysymykseen: ”Kuinka paljon interventiolla aikaansaatu lisähyöty-yksikkö (esimerkiksi parannus elämänlaadussa) maksaa vaihtoehtoiseen toimintatapaan verrattuna?” Interventiota voidaan pitää kustannus-vaikuttavana, kun se on edullisempi ja vähintään yhtä vaikuttava kuin vaihtoehtoinen toimintatapa, tai sekä vaihtoehtoaan kalliimpi että vaikuttavampi, mutta lisähyödyn katsotaan olevan lisäkustannusten arvoista.

Alkuperäisjulkaisujen lähdetiedot

¹**Partanen Jussi, Forma Leena ja Rissanen Pekka.** Ikääntyneille suunnatun sosiaalisen markkinoinnin interventioiden taloudellinen arviointi – kartoittava kirjallisuuskatsaus. Gerontologia 2018, 32, 79-101.

²**Ylistö Sami ja Mäntysaari Mikko.** 2019 Social quality of the Finnish long-term unemployed. Report of baseline data analysis. Artikkelikäsikirjoitus

³**Klavus Jan, Forma Leena, Partanen Jussi, Rissanen Pekka.** Need and utilization of primary health care among long-term unemployed Finns. Journal of Health and Social Sciences 2018; 3, 231-242.

⁴**Klavus Jan, Forma Leena, Partanen Jussi ja Rissanen Pekka.** Erityisryhmille kohdennettujen sosiaalisten toimintamallien kustannus-vaikuttavuus: PROMEQ-hankkeen interventioiden taloudellinen arviointi. Teoksessa Pekola Piia (toim.) Terveystaloustiede 2019. Terveystaloustieteen päivä 1.2.2019. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, työpaperi 1/2019.

⁵**Mäntysaari Mikko ja Ylistö Sami.** Pitkäaikaistyöttömien monialainen palveluohjaus on kustannusvaikuttavaa. PROMEQ Policy Brief. Poliitikkasuositus 1.

⁶**Klavus Jan, Forma Leena, Partanen Jussi, Rissanen Pekka, Ylistö Sami, Mäntysaari Mikko.** Cost-effectiveness of a multi-professional case management experiment in Finnish labor market services. Artikkelikäsikirjoitus.

⁷**Närhi Kati, Rissanen Sari, Tiilikainen Elisa, Kannasoja Sirpa ja Ristolainen Hanna.** Ikäihmisten yksinäisyyttä voi vähentää - palveluohjauksen käytäntöjä uudistettava. PROMEQ Policy Brief. Poliitikkasuositus 2.